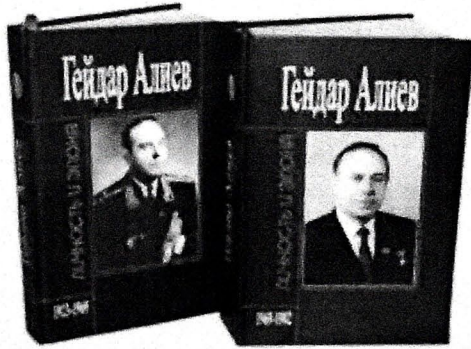

KİTABŞÜNASLIQ

Rasim SÜLEYMANOV
Bakı Dövlət Universiteti

*Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi kafedrasının dosenti,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru*

**“HEYDƏR ƏLİYEV: ŞƏXSİYYƏT VƏ ZAMAN”
ÇOXCİLDLİ KİTABININ NƏŞRİ MƏSƏLƏLƏRİ**

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan xalqının tarixində, həyatında, prinsipiallıq, xalqın sevgisi, ədalət və eyni zamanda, müasir cəmiyyətin mənfə hadisələrinə qarşı parlaq insani qabiliyyətləri ilə müasirlərini heyran qoyan qeyri-adi şəxsiyyət Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətinin miqyasını əks etdirən, məşhur yazıçı-publisist Elmira Axundovanın kitablarının nəşri məsələləri əhatə olunmuşdur.

Yazıçı-tədqiqatçı Elmira Axundova Heydər Əliyev ömrünün ən parlaq mərhələlərini, bir növ salnamə-bioqrafiyasını, aylara və illərə səpələnmiş tarix və hadisələrdən ibarət unikal xronoloji təqvim yaratmışdır.

***Açar sözlər:** Müstəqil Azərbaycan, şəxsiyyət, siyasi portret, çoxcildlik, redaktor, ofset çap üsulu, xronika, memuar, roman-tədqiqat.*

Tanınmış Azərbaycan yazıçı-publisisti, ictimai xadimi, Azərbaycan Dövlət Mükafatı Laureatı, Millət vəkili Elmira Axundova Heydər Əliyevin ilk bioqraflarındandır.

Onun dahi şəxsiyyətin siyasi bioqrafiyasının müxtəlif dövrlərini əks etdirən “Nəşirin qətli” (2001), “Həqiqət anları” (2003), “Şüşə saray” kitabları ölkənin mədəni həyatında hadisəyə çevrilmişdir.

Elmira Axundova “Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman” adlı çoxcildlik roman-tədqiqatını ömrünün ən mühüm layihəsi sayır. Uzun illər gərgin zəhmət, qəhrəmanın uşaqlıq və gənclik dostları, qohumları və yaxınları ilə lentə alınmış yüzlərlə söhbət, tanınmış siyasi xadimlər və dövlət adamları ilə müsahibələr, DTK arxivlərində, Prezidentin şəxsi arxivində iş romanının unikal sənədli əsasını təşkil edir. Kitab xeyli sayda az məlum olan fakt, epizod, eksklüziv informasiya ilə zəngindir.

Yazıcının Heydər Əliyevlə şəxsi tanışlığı və dostluğu romana xüsusi emosionallıq və səmimiyyət gətirir.

Azərbaycan Prezidentinin İcra Aparatının rəhbəri, akademik Ramiz Mehdiyevin kitabda yer almış fikri belədir: “Bütün açıqlığına baxmayaraq, bir şəxsiyyət kimi Heydər Əliyev müasirləri üçün sirr olaraq qalır”.

Azərbaycan rəhbərinin komandasında uzun illər çalışmış akademik R.Mehdiyev müəlliflə Ümummilli Lider haqqında fikirlərini bölüşmüş insanlardan biridir. O hesab edir ki, “Heydər Əliyevin hərtərəfli siyasi portretini yaratmaq çox çətinidir, çünki bunun üçün bütöv bir dövrü təsvir etmək tələb olunur. Bu isə son dərəcə mürəkkəb vəzifədir” [1, 3].

Elmira Axundovanın roman-tədqiqatda qarşıya qoyulan vəzifəsi məhz Heydər Əliyevin siyasi bioqrafiyasının yaradılması və XX yüzilliyin fonunda onun insan taleyini əks etdirmək olmuşdur.

“Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman” çoxcildliyinin birinci və ikinci cildləri 2007-ci ildə “Ozan” nəşriyyatı tərəfindən rus dilində 1500 nüsxə tirajla çap olunmuşdur.

I cildin redaktoru Azərbaycanın Əməkdar jurnalisti Vladimir Morozkovdur. Bu cildin rəssamı Azərbaycanın Əməkdar rəssamı İsmayıl Məmmədovdur.

Kitaba “İki əsrin qəhrəmanı” adlı ön söz yazmış görkəmli qazax şairi və ictimai xadimi Oljas Süleymenovun sözlərinə görə, Elmira Axundova “təşkilatçılıq bacarığına malik olan insanın həyatda necə irəlilədiyini, ictimai həyatın hamar olmayan pillələri ilə necə yuxarı qalxdığını, insanlarla, “instansiyalarla”, xalqla ünsiyyətdən bəhrələnmək, Ümummilli Liderə çevrilməsini diqqətlə izləyir. Belə kitablar vacibdir: onlar yeni nəsil rəhbərlərin yetişməsinə kömək edir. Qismətinə bir ölkədə iki dövlətin rəhbəri olmaq düşmüş Heydər Əliyevin nadir təcrübəsi xüsusilə əvəzsizdir” [2, 3].

Oljas Süleymenov ön sözdə fikrini belə tamamlayır: “Qüdrətli hökmdarlar dövlətləri yaradır, qoruyur, zəif, səriştəsiz hökmdarlar isə - dağıdırlar. Qarşısında gələcəyə doğru yüksəlişin çətin illəri duran yeni, müstəqil Azərbaycanın təməllərini qoyan Heydər Əliyev ömür və mübarizə təcrübəsindən belə bir ibrət hasil edərsən” [2, 4].

Kitabın birinci cildinin Azərbaycan dilində tərcüməsi 2007-ci ildə “CBS Polygraphic production” mətbəəsində 2000 nüsxə tirajla çap olunmuşdur.

Bu nəşr Heydər Əliyevin doğulduğu 1923-cü ildən Azərbaycan rəhbəri seçildiyi 1969-cu ilədək olan dövrü əhatə edilir.

İkinci cild isə Ulu Öndərin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi 1969-1982-ci illəri əhatə edir.

Birinci cildin I, II fəsillərini Əməkdar jurnalist Nərgiz Qurbanova, III, IV fəsilləri isə filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru Yaşar Quluzadə tərcümə etmişlər. Bu cildin redaktoru Məmməd Oruc, korrektorü Gülarə Əmirxanova, texniki redaktoru Cəsarət Qasimovdur. Ofset çap üsulu ilə nəşr olunmuş kitabın formatı 60x90-dır.

“Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman. Həyat və fəaliyyətinin xronikası” adlanan ikinci cild “Ozan” nəşriyyatı tərəfindən 2008-ci ildə nəşr olunmuşdur. Cildin redaktoru Nərgiz Qurbanova, rəssamı İsmayıl Məmmədov, tərtibçiləri isə Elmira Axundova və Yelena Axundovadır. Kitab Azərbaycan dilində 2000 nüsxə tirajla çap olunmuşdur.

“Böyük ömrün xronikası” bölməsində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətinin iyirmi illik xronikası (1969-cu ildən 1989-cu ilədək) əhatə edilmişdir.

Kitabın yaranması barədə “Bir neçə söz” bölməsində Elmira Axundova qeyd edir ki, “Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman” roman-tədqiqatı üzərində çalışarkən mən qəzet və digər dövrü nəşrlərdən, informasiya agentliklərinin lentlərindən həm respublikamızın, həm də bütövlükdə İttifaqın tarixindən qəhrəmanımızın fəaliyyəti ilə birbaşa bağlı olan və ən əlamətdar mərhələləri səciyyələndirən hadisə və faktları yazıb götürürdüm. Növbəti dəfə bu yazıları

gözdən keçirərkən başa düşdüm: elmi-obyektiv əsər kimi tarixi əhəmiyyət daşıya bilən, Heydər Əliyev ömrünün ən parlaq mərhələlərindən birinin bir növ salnamə-bioqrafiyası, aylara və illərə səpələnmiş tarix və hadisələrdən ibarət unikal xronoloji təqvim yaranmışdır. Bu qənaətə gələndən sonra mən salnamə ilə ciddi məşğul olmağa, onu yeni fakt və materiallarla zənginləşdirməyə, əldə olan məlumatları dəqiqləşdirməyə və bir daha yoxlamağa başladım. Bir çox şeyləri saralmış qəzet səhifələrini vərəqləyərkən aşkar edə bildim (“Bakinski raboçi”, “Kommunist” (Azərbaycan dilində), “Pravda” və s.). Bir sıra, necə deyərlər, “mətbuat üçün nəzərdə tutulmayan” faktlar Prezidentin şəxsi arxivindən tapıldı, məsələn, fotosəkillərin arxasındakı yazılar və qeydlər. Onların bir çoxu qəhrəmanımın öz əli ilə yazılmışdı [3, 5].

Birinci kitabın “Sözardı”nda Elmira Axundova xüsusi olaraq vurğulayır: “Heydər Əliyevin Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi vəzifəsində fəaliyyəti tarixçilərin, politoloqların, yazıçıların əsərlərində müxtəlif cür dəyərləndirilir, əlbəttə, verilən qiymətlərin əksəriyyəti müsbət səciyyə daşıyır: gələcək müstəqil dövlətçiliyin təməlini qoymuşdur, sənaye və kənd təsərrüfatını dirçəltmişdir, milli kadrlar hazırlamışdır və s. Heydər Əliyevlə ilk şəxsi görüşümüz zamanı (1990-cı ilin noyabrında) opponentlərinin sayının niyə belə çox olduğunu soruşdum?

Və ümumiyyətlə, bəyan etdiyi yüksək idealları həyatda pozduğu hallar olubmu? Aldığım cavab belə oldu:

“Əlimi ürəyimin üstünə qoyub deyirəm: heç vaxt pozmamışam”. Mən uzun ömür yaşamışam, 13 il respublika partiya təşkilatına rəhbərlik etmişəm – namusla xidmət etmişəm, xalqımın mənəvi təmizliyi uğrunda mübarizə aparmışam. Ola bilsin ki, bu mübarizədə mən özümə xeyli düşmən qazanmışam, çünki ilk növbədə natəmiz adamlarla vuruşmuşam. Təəssüf ki, onların yüksək müqavimət göstərmək bacarığı vardır, canları bərkdir – vəziyyət dəyişən kimi baş qaldırırlar. Mən xalqım qarşısında təmizəm! Bu da mənim ən böyük sərvətimdir”.

“Trilogiyanın ikinci hissəsində mən pisi yaxşıdan ayırmağa, 70-ci illərdə kiçik sovet respublikası olan Azərbaycanda baş verən bütün əsas hadisələri yada salmağa, bu barədə mümkün qədər sözcüliyə yol vermədən, pafossuz, təmkinlə danışmağa çalışmışam. Buna nə dərəcədə müvəffəq olduğumu siz, oxucular deyəcəksiniz” [1, 3].

Çoxcildliyin üçüncü kitabı olan “Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman. Kreml beşilliyi” “Ozan” nəşriyyatı tərəfindən 2009-cu ildə 804 səhifədən ibarət nəşr olunmuşdur. Cildin redaktoru Dilarə Vəkilova, rəssamı Azərbaycanın

Əməkdar rəssamı İsmayıl Məmmədov, tərcüməçiləri isə Yaşar Quluzadə, Nərgiz Qurbanova, Səyavuş Məmmədzadədir.

Romanın üçüncü kitabında “Müəllifdən” bölməsində Elmira Axundova əsaslandırır ki, “Heydər Əliyevin həyatı və taleyi ötən əsrin 80-ci illərində Sovet İttifaqında, beynəlxalq aləmdə cərəyan edən qlobal proseslərlə sıx bağlıdır. Bu dövr dünya sivilizasiyasının hələ uzun illər təsirindən qurtula bilməyəcəyi kataklizmlər, inqilabi dəyişikliklər ərafəsi idi. Başlıca məqsədimiz Siyasi Büro üzvünün, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavininin gərgin gündəlik qayğılarını mümkün qədər dərinə və obyektiv əks etdirmək, eyni zamanda mətbuatda və siyasi memuaristikada hələ də səhifədən səhifəyə adlayan bir sıra stereotipləri puç etməkdir. Bu, xüsusilə kitab qəhrəmanının dövlətin birinci şəxsləri – Y.Andropov, K.Çernenko, M.Qorbaçov, N.Tixonov, N.Rıjkovla münasibətlərinə aiddir. Biz həmçinin Heydər Əliyevin çoxşaxəli fəaliyyətinin 1982-1987-ci illərdə nəhəng ölkədə gedən siyasi-iqtisadi və sosial-mədəni proseslərə göstərdiyi təsiri yenidən gözdən keçirməyə və müəyyənləşdirməyə, SSRİ-nin xarici siyasətində onun səy və təşəbbüslərinin miqyasını əks etdirməyə çalışmışıq. Bu həm də ona görə vacibdir ki, Heydər Əliyevin bioqrafiyasının Moskva mərhələsi, karyerasının ən yüksək zirvəsi Əliyevşünaslıqda zəif əks olunmuşdur. Bu qəbildən yalnız iki-üç bioqrafik kitabda yer almış on-on beş səhifəlik materiallar mövcuddur...” [3, 4].

Kitabın “Sonda bir neçə kəlmə” bölməsində müəllifin fikirləri çox maraqlıdır. Heydər Əliyevin Sovet İttifaqının rəhbərlərindən biri olduğu 1982-1987-ci illər ölkə tarixində asan dövr olmamışdı. Antropen erasının sovet adamlarında doğurduğu ümid və nikbinlik az sonra Çernenkonun rəhbərliyə gəlişilə ümitsizliklə əvəz olundu. İki ildən sonra Qorbaçovun hakimiyyət başına keçməsi SSRİ xalqlarına yenidən euforiya və sevinc hissləri yaşatdı. Əfsuslar olsun ki, (artıq neçənci dəfə!), bu ümidlər gerçəkləşmədi. Heydər Əliyevin Kremlə keçirdiyi beş il ən müxtəlif istiqamətlər üzrə titanik həcmdə işi ehtiva etmişdir – nəqliyyat və rabitə, elm, mədəniyyət və səhiyyə, təhsil və sosial problemlər, nəhayət, xarici siyasət. Bu istiqamətlərin hər birində o öz izini qoymuşdur və onun şəxsi töhfəsini, hətta onilliklər ötəndən sonra da görmək çətin deyil. Əslində kitabımızda biz elə buna çalışmışıq” [3, 6].

Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyinin 19.11.2017-ci il tarixli məlumatında göstərilir ki, kitab üçün material toplayarkən Elmira Axundova Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin xeyir-duası ilə Heydər Əliyevin şəxsi arxivinə buraxılmış və nəticədə kitab əvvəllər məlum olmayan, elmi dövriyyəyə ilk dəfə çıxarılan xeyli sayda materiallarla, nadir fotosəkillərlə zənginləşmişdir.

Çoxcildlikdə xarici mətbuatdan, siyasi və memuar ədəbiyyatından xeyli sayda sitatlar gətirilir, 1970-80-ci illərdə Heydər Əliyevin əvvəlcə Azərbaycanın, sonra isə SSRİ-nin rəhbərliyindəki fəaliyyətini diqqətlə və hərtərəfli təhlil edən xarici radiostansiyaların verilişlərinin mətnləri ilk dəfə əks olunur.

Elmira Axundova bu kitabları qəlbinin dərin məhəbbəti və rəğbət ilə yaratmışdır.

Roman-tədqiqatın başlıca özəlliklərindən biri də ondan ibarətdir ki, burada Ümummilli Liderin müasirlərinin, çiyin-çiyinə işlədiyi, ünsiyyətdə olduğu, ömrünün müxtəlif çağlarında dostluq etdiyi insanların səsi eşidilir. Elmira Axundova bu insanları axtarıb tapmağa, onları “danışdırmağa”, xatirələrini lentə yazmağa çox vaxt sərf edib və bu iş indi də davam edir. Ona görə də bütöv bir dövrü əks etdirən, materiallar son dərəcə dəyərlidir. Heydər Əliyevin köməkçiləri və referentləri, sürücüləri və şəxsi mühafizə əməkdaşları, həkimlər, məsləhətçilər və şöbə müdirləri, respublika KP MK-nın və Sov.İKP MK-nın sabiq katibləri, MK Siyasi Bürosunun üzvlüyünə namizədlər və üzvləri, nazirlər, yazıçılar, bəstəkarlar, rəssamlar, jurnalistlər, sərkərdələr – yüzdən çox insan, Elmira Axundovanın özünün yazdığı kimi, kitabın həqiqətən həmmüəllifi olmuşdur.

Bütün bu müsahibələr və xatirələr “Heydər Əliyev və onun ətrafındakılar” adlı icildlikdə tam şəkildə çap olunmuşdur.

Çoxcildliyin dörd kitabı Azərbaycan dilinə tərcümə və nəşr edilmişdir. Sənədli romanın Rusiyada iki dəfə təqdimatı keçirilmiş, bütünlüklə tacik dilində nəşr olunmuş və beynəlxalq kitab yarmarkalarında nümayiş etdirilmişdir. Eyni zamanda çoxcildlik ingilis dilinə tərcümə olunaraq üç cildə çap edilmiş və Böyük Britaniya parlamentində onun təqdimatı keçirilmişdir.

Elmira Axundova təqdimatla bağlı “525-ci qəzet”ə verdiyi müsahibədə qeyd edir ki, “Yeddi cildlik bütünlüklə qısaldılmış variantda üç cildə təqdim edilib. “H.Əliyev. Canlı tarix” birinci cildində Ümummilli Liderin həyat və fəaliyyətinin 1982-ci ilə qədərki erkən mərhələsindən danışılır. “Kreml beşilliyi” adlanan ikinci kitabda Sov. İKP MK Siyasi bürosunun üzvü, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini Heydər Əliyevin 1982-1987-ci illərdə SSRİ-nin ən nüfuzlu və fəal rəhbərlərindən biri və hətta Sov.İKP MK-nın Baş katibi vəzifəsinə potensial namizəd kimi Kremlə beş illik fəaliyyəti işıqlandırılıb. Və “Qayıdış” adlanan üçüncü kitabda H.Əliyevin vətənə dönməsindən söhbət açılır. Üçcildliyə H.Əliyevin taleyi, fəaliyyəti və şəxsiyyəti ilə bağlı maraqlı hər şey daxil edilib. Bu, həm sovet dövrünü, həm Moskva həyatını, həm də onun müstəqil dövlət rəhbərliyinə ikinci qayıdış mərhələsini əhatə edir.

Heydər Əliyevin həyat yolunun bütün mərhələləri özünəməxsus şəkildə maraqlı və əlamətdardır və həm Azərbaycan tarixi, həm də Sovet İttifaqı tarixi ilə maraqlanan hər kəs üçün əhəmiyyətlidir. Kitab belə adlanır – “H.Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman”. Burada eyni səviyyədə iştirak edən iki qəhrəman var: Heydər Əliyevin özü və onun yaşadığı dövr. Ona görə qəhrəmanın formalaşmasını müşayiət edən bütün tarixi hadisələr, şəxsiyyətinin yüksəlişi, professional inkişaf və digər bütün mərhələlər geniş tarixi fonda verilib. Üçcildliyin böyük və həcm çıxması məni çox narahat edirdi, heç cür formatı kiçiltməyə nail ola bilmədim. Məsələ ondadır ki, Qərbdə bioqrafik ədəbiyyata böyük oxucu marağı və tələbat var, lakin onlar bioqrafik bircildlik kitablara öyrəşiblər. Əlbəttə, yeddicildliyi bir cildə sığışdırmaq mümkün deyil, əks təqdirdə bu artıq başqa format olardı.Mənim dostum və həmkarım, Azərbaycanın Macarıstandakı səfiri, gözəl alim Vilayət Quliyev öz vəsaiti hesabına bu üçcildliyin macar dilinə tərcüməsini həyata keçirir. Tezliklə artıq ikinci cild nəşr olunacaq. Gürcüstanda da bu işə artıq başlayıblar. Bu kitablara və əsərin tərcüməsinə daha bir neçə ölkə maraq göstərib, ona görə ümid edirəm ki, başqa dillərə tərcümə davam edəcək” [8, 9].

Çoxcildliyin rus dilində 1500 nüsxə tirajla nəşr olunmuş beşinci kitabı “Тейдар Алиев. Личность и Эпоха. Нахичеванский излом” adlanır. Kitabın redaktoru Azərbaycanın Əməkdar jurnalisti Elmira Əliyeva, rəssamı İsmayıl Məmmədov, redaktor-korrektoru Tamilla Nuriyevadır. Kitabın üz örtüyünün fotosunun müəllifi Azərbaycanın Əməkdar Mədəniyyət işçisi Fərid Xayrulindir.

“Слово к читателю” (“Охучуға söz”) bölməsində müəllif qeyd edir ki, bu cildə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin fəaliyyətinin 1990-cı ilin iyulundan 1993-cü ilin iyununa qədər olan dövrü əhatə olunur.

Çoxcildliyin “Тейдар Алиев. Личность и Эпоха. Возвращение (1993-2003)” kitabının “Müəllifdən” bölməsində Elmira Axundova yazır: “Ulu Öndər Heydər Əliyev işinin çox olmasına baxmayaraq, məni və xahişimlə mənim Rusiyadan olan kolleqalarımı qəbul edir və yeri gəldikcə bizə öz tövsiyələrini verir. Mənim İsa Nəcəfovla birlikdə yazdığımız «Убийство полиграфиста» (“Nəşirin qətl”) kitabının nəşr olunmasından çox şad olmuşdu” [5, 5].

Çoxcildliyin altıncı kitabının texniki redaktoru, dizayn və yığımın müəllifi Cəsarət Qasımovdur. Bu kitabın birinci və ikinci hissələrində R.Bağirova, F.Xayrulind, O.Məmmədovanın fotolarından istifadə olunmuşdur.

11 dekabr 2017-ci ildə Rusiya Federasiyasının paytaxtı Moskva şəhərində Azərbaycanın Rusiyadakı Səfirliyində “Konon-Plyus” nəşriyyatı tərəfin-

dən nəşr olunmuş “Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman” üçcildlik roman-tədqiqatın təqdimatı keçirilmişdir. Təqdimatda iştirak etmək üçün siyasi və ictimai xadimlər, Ulu Öndərin dostları və məsləkdəşləri, dost ölkələrin Rusiyadakı səfirləri Heydər Əliyevin əziz xatirəsini yad etmək üçün Azərbaycanın Rusiyadakı Səfirliyinə gəlmişdilər. Rus dilində çap olunan bu fundamental nəşr Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə həyata keçirilmişdir.

Təqdimat mərasimində Rusiya Federasiyasında Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri Polad Bülbüloğlu əsaslandıraraq vurğulayır: “Elə insanlar var ki, onlar çox şeyi müəyyən edir. Biz deyəndə ki, Heydər Əliyev müasir Azərbaycanın memarıdır, bu, həqiqətən belədir. Ona görə ki, SSRİ dağılandan sonra insanlar hədsiz təşviş keçirdiyi, özlərini çıxılmaz vəziyyətdə hiss etdiyi bir vaxtda iş elə gətirdi ki, Azərbaycanda hakimiyyətə gələn insanlar bu hakimiyyətlə necə rəftar etməyi əsla bilmirdilər. Qısa müddətdə ölkə vətəndaş müharibəsi həddinə, uçurum həddinə çatmışdı. Belə bir vaxtda xalqımız Heydər Əliyevə müraciət edərək onun Bakıya qayıtmasını xahiş etdi. Müasir Azərbaycanın təşəkkülü Heydər Əliyevin respublika rəhbərliyinə qayıtdığı andan başlanır”.

Diplomat xüsusi olaraq vurğulayır ki, onun özünün də bir şəxsiyyət və bəstəkar kimi formalaşmasında Ulu Öndərin böyük rolu və qayğısı olmuşdur.

Rusiya Federasiyasının Dövlət Dumasının beynəlxalq məsələlər komitəsinin sədri Leonid Slutskinin təqdimat mərasimində dediyi sözlər təqdirəlayiqdir: “Bu, gözəl kitabdır. Bu zaldakı adamların çoxu yəqin ki, “Görkəmli adamların həyatı” seriyasından olan kitablari oxuyublar. Lakin öz dərinliyi ilə fərqlənən bu kitab müasir Azərbaycanın yaradıcısı olan insanın həyatından bəhs edir. Bu gün firavanlaşan, müstəqil, uğurlu Azərbaycanı onun banisi olmuş insandan ayrı təsəvvür etmək mümkün deyil. Azərbaycan məhz bu insanın sayəsində müstəqil dövlət kimi formalaşmışdır. Belə kitablari oxuyanda başa düşürsən ki, bu sətirlərin müəllifi incə qəlbli bir insan, öz qəhrəmanını çox sevən bir qadındır. Bu, çox sanballı əsərdir. Onu vərəqləmək yox, oxumaq və təsirini Azərbaycanın hüdudlarından uzaqlarda da hiss etdiyimiz böyük şəxsiyyətlə təmasda olmaq lazımdır. İndi onun işini Prezident İlham Əliyev uğurla davam etdirir və Azərbaycan məhz Heydər Əliyevin nəzərdə tutduğu kimi böyük sıçrayış edib. Azərbaycan həm iqtisadiyyatda, həm sosial siyasətdə, həm də başqa ölkələrlə, o cümlədən Rusiya ilə əməkdaşlıqda mütəmadi inkişaf yolu ilə inamla irəliləyir”.

L.Slutski əmin olduğunu bildirib ki, Heydər Əliyevə hələ çox maraqlı əsərlər həsr ediləcək. Lakin Azərbaycanın böyük oğluna həsr edilmiş bu üçcildlik həmişə xüsusi yer tutacaq [6, 1].

Təqdimat mərasimində kitabın müəllifi Elmira Axundova vurğulamışdır ki, “Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və zaman” altıcildliyinin bu yeni variantı xarici ölkələrdəki oxucular, o cümlədən rusiyalı oxucular üçün nəzərdə tutulub. Kitabda Heydər Əliyev haqqında bu günə qədər məlum olmayan faktlar toplanıb. Roman arxiv sənədləri və rəsmi sənədlər, Azərbaycan xalqının Ümum-milli Liderinin dostları, doğmaları və məsləkdaşları ilə yüzlərlə söhbətin lent yazıları əsasında qələmə alınıb. Kitabın müəllifi deyib: “1991-ci ilin yanvar ayını xatırlayıram. Naxçıvanda darısqal bir mənəzə əyləmişdik. O mənə öz keçmişi barədə, Mixail Qorbaçov ilə qarşılıqlı münasibətləri barədə, SSRİ-nin məhvə məhkum olması, Azərbaycanın tezliklə müstəqil olacağı və bunun üçün bizim hamımızın çalışmalı olduğumuz barədə danışdı. Mən Heydər Əliyevə baxır, onun dediklərini tam anlaya bilmirdim. O vaxt bəlkə heç kəs güman edə bilməzdi ki, Azərbaycanın sabiq kommunist lideri, Siyasi Büronun üzvü tezliklə bütün dünyanı heyretləndirəcək. O, birincilərdən biri olaraq Naxçıvanda Sovet Hakimiyyətini ləğv edəcək, birinci Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin himnini və bayrağını qaytaracaq, Naxçıvanı soyuqdan, aclıqdan, parçalanmaqdan və işğaldan xilas edəcək. Üç ildən sonra isə o, xalqın iradəsi ilə Azərbaycanda hakimiyyətə qayıdacaq, vətəndaş müharibəsinin qarşısını alacaq, ölkənin parçalanmasını dayandıracaq, döyüş qabiliyyətli ordu yaradaacaq, neft kontraktları imzalayacaq və keçmiş İttifaqda birinci olaraq torpaq üzərində xüsusi mülkiyyət elan edəcək” [6, 1].

“Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman” fundamental nəşrinə görə yazıçı-publisist Elmira Axundovanın Azərbaycan Dövlət Mükafatına layiq görülməsi bu çoxcildliyin tarixi əhəmiyyət daşımasına əyani sübutdur.

ƏDƏBİYYAT

Azərbaycan dilində

1. Axundova, E. *Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman. 1-ci hissə: 1923-1969* / E. Axundova; red. V. Morozkov; rəssam İ. Məmmədov. - Bakı: Ozan, 2007. - 352 s.: portr., faks., 22 sm.
2. Axundova, E. *Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman. 2-ci hissə: 1969-1982* / E. Axundova; red. V. Morozkov; rəssam İ. Məmmədov. - Bakı: Ozan, 2007. - 784 s., [24] v. fotoşək., portr.: 22 sm.
3. Axundova, E. *Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman. 3-cü hissə: Kreml beşilliyi: 1982-1990* / E. Axundova; red. D. Vəkilova; rəssam İ. Məmmədov,

tərc. Y. Quluzadə, N. Qurbanova, S. Məmmədov. - Bakı: Ozan, 2009. - 803, [1] s., [24] v. fotoşək., portr.: 22 sm.

4. Axundova, E. *Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman. 4-cü hissə: Həyat fəaliyyətinin xronikası: 1969-1989* / tərt. ed. E. H. Axundova, Y. Axundova; red. N. Qurbanova; rəssam İ. Məmmədov. - Bakı: Ozan, 2008. - 327, [1] s., [32] v. portr., foto: 22 sm.

5. Axundova, E. *Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman. H. 6/2: Qayıdış: 1993-2003 [roman-tədqiqat]* / E. Axundova; rus dilindən tərc. ed. O. Məmmədov; red. A. Aslanov; rəssam İ. Məmmədov. - Bakı: [CBS], 2013. - 495, [1] s., [32] v. fotoşək.: portr., faks., 22 sm.

6. *Moskvada “Heydər Əliyev: Şəxsiyyət və Zaman” üçcildlik roman-tədqiqatın təqdimatı keçirilib* / Abdullayeva Fəridə: *AzərTAcın xüsusi müxbiri* / 12.12.2017 / *Viber com / azertac*.

7. “*Heydər Əliyev: dörd ölçüyə gələn şəxsiyyət*” / *Azərbaycan yazıçısının kitabının Britaniya Parlamentində təqdimatı – milli-mədəni diplomatiyanın zəfəridir (Elmira Axundova ilə müsahibə)* / *Afət İslam*. “525-ci qəzet”. - 11 noyabr 2017. - S.8-9.

Rus dilində

8. Axundova, Э. *Гейдар Алиев: Личность и Эпоха. Часть 1. 1923-1969* / Э.Ахундова; ред. В. Морозков; худож. И. Мамедов. - Баку: Ozan, 2007. - 384 с., [32] с. портр., фото., факс.: 22 см.

9. Axundova, Э. *Гейдар Алиев: Личность и Эпоха. Часть 2. 1969-1982* / Э.Ахундова; ред. В. Морозков; худож. И. Мамедов. - Баку: Ozan, 2007. - 840 с., [24] с. портр., фото.: 22 см.

10. Axundova, Э. *Гейдар Алиев: Личность и Эпоха. Часть 3: Кремлевская пятилетка: 1982-1990* / Э.Ахундова; ред. В. Морозков; худож. И. Мамедов. - Баку: Ozan, 2008. - 846, [2] с.: фотогр., портр., 22 см.

11. Axundova, Э. *Гейдар Алиев: Личность и Эпоха. Часть 4. Хроника жизни и деятельности: 1969-1989* / Э.Ахундова; ред. В. Морозков; худож. И. Мамедов; сост. Е. Ахундова. - Баку: Ozan, 2008. - 358, [2] с.: фотогр., портр., 22 см.

12. Axundova, Э. *Гейдар Алиев: Личность и Эпоха. Часть 5. Нахичеванский излом: 1990-1993* / Э.Ахундова; ред. Э. Алиева; худож. И. Мамедов; фото на обл. Ф. Хайрулин. - Баку: CBS, 2013. - 756, [2] с. [20] с. портр., фото.: 22 см.

13. Ахундова, Э. Гейдар Алиев: Личность и Эпоха. Часть 6/1 1993-2003 / Э.Ахундова; ред. Э. Алиева; худож. И. Мамедов. - Баку: CBS, 2013. - 500, [2] с., [24] л. портр., фото.: 22 см.

14. Ахундова, Э. Гейдар Алиев: Личность и Эпоха: Возвращение. Часть 6/2. 1993-2003 / Э.Ахундова; ред. Э. Алиева; худож. И. Мамедов. - Баку: CBS, 2013. - 495, [1] с., [32] л. портр., фото.: 22 см.

Rasim SULEYMANOV

**ISSUES EDITION OF THE MULTIVOLUME BOOK
"HEYDAR ALIYEV: THE PERSON AND THE EPOCH"**

Summary

In the history of the Azerbaijani people, there are infrequent personalities who, even in life, amazing contemporaries with their bright human abilities, such as principledness, love of their people, justice, and at the same time, intransigence to the negative phenomena of contemporary society. Such personalities become legends, riddles, which you definitely want to unravel during your lifetime. This personality is the main character of the books of the famous writer-publicist, Elmira Akhundova, who managed to reflect different historical periods, the political aspects of the biography and the scale of the personality of the national leader of the Azerbaijani people, HeydarAliyev.

Key words: independent Azerbaijan, personality, political portrait, multivolume, editor, offset printing, chronology, memoirs, novel-research.

Расим СУЛЕЙМАНОВ

**ВОПРОСЫ ИЗДАНИИ МНОГОТОМНОЙ КНИГИ
"ГЕЙДАР АЛИЕВ: ЛИЧНОСТЬ И ЭПОХА"**

Резюме

В истории азербайджанского народа нечасто встречаются личности, которые еще при жизни удивляют современников своими яркими человеческими способностями, такими как принципиальность, любовь к

своему народу, справедливость, и, одновременно, непримиримость к негативным явлениям современного общества. Такие личности еще при жизни становятся легендами, загадками, которые непременно хочется разгадать. Именно такой личностью является главный герой книг известной писательницы-публициста, Эльмиры Ахундовой, сумевшей отразить разные исторические периоды, политические аспекты биографии и масштаб личности общенационального лидера азербайджанского народа Гейдара Алиева.

Ключевые слова: независимый Азербайджан, личность, политический портрет, многотомный, редактор, офсетная печать, хронология, мемуары, роман-исследование.

Rəyçilər: dos. K.İ.Aslan, dos. N.M.Mehrəliyeva